

v Českých Budějovicích 16.1. 2015

Věc: oponentský posudek na disertační práci

Název práce: **Vztahy protestantských církví k muslimské menšině v Rakousku**

Autor: Mgr. Vladimír Strejček

Školitel: Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.

Obhajoba: Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Široká problematika islámu v Evropě je dlouhodobě zajímavou oblastí systematického zájmu různých vědních oborů a nestává se tak pouhou ozvěnou tragických událostí posledních let. Vedle sociologických, religionistických či antropologických textů je zde přirozeně místo pro teologický úhel pohledu. Předložená disertační práce Mgr. Vladimíra Strejčka **Vztahy protestantských církví k muslimské menšině v Rakousku**, která bude obhajována na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, se tedy může stát dílčím příspěvkem k české odborné diskuzi. Právě analýza postojů protestantských církví v Rakousku vůči zde žijící muslimské menšině je zajímavým tématem pro výzkum přítomnosti islámu v současné střední Evropě.

Vladimír Strejček disertační práci rozdělil do několika základních oddílů, kterým budu nyní věnovat pozornost především po jejich **obsahové stránce**. První kapitola nese název *Historická přítomnost muslimů v Evropě se zaměřením na Rakousko do roku 1912* (s. 14–35). Autor se v ní snažil vyčerpávajícím způsobem představit základní charakteristiky rozvoje a následného úpadku Osmanské říše či osvobozenického boje některých balkánských států. Čtenář získá celou řadu zajímavých informací, které však často nepřekračují horizont pouhé deskripce, a poté se ztrácí souvislosti naznačující autorův přínos. Proto se domnívám, že úvodní historická kapitola mohla být napsána stručněji, měly být lépe naznačeny základní směry vývoje a důležité momenty formující budoucí obraz islámu ve střední Evropě.

Následuje oddíl *Ranné [sic] postoje protestantských církví a vývoj vztah k islámu od reformace po dnešek* (s. 36–59). Po přehledových charakteristikách Martina Luthera, Ulricha Zwingliho a Jana Kalvína autor přechází v krátkosti k pohledu těchto představitelů reformace na islám¹. Následující pododdíl 2.5. je tvořen správně zvolenými příklady vzájemného ovlivňování Evropy a především Osmanské říše. Bohužel i zde platí podobná charakteristika jako u první kapitoly disertační práce. Čtenář postupně prochází sled informací a stále si klade otázku po přesnějším záměru autora, který by se lépe projevil v jeho komentářích. Podobně je to v závěru celého oddílu, kde bych očekával určité shrnutí dosavadních tvrzení a jejich pozvolné propojení s následující částí disertační práce. Místo toho sem autor zařadil krátký přehled názorů na islám od představitelů různých křesťanských církví působících v Česku.

¹ Nejpropracovanější se mi jeví pododdíl věnovaný Martinu Lutherovi (s. 37–42).

Třetí kapitola byla nazvána *Islámská náboženská společnost v Rakousku – IGGiÖ a další islámské organizace* (s. 60–91). Po předchozích částech obecnějšího charakteru, kterými bylo potřeba projít pro vystižení kontextu, se nyní autor dostává blíže k současnosti a k jádru tématu. Za důležitý považuji popis procesu schvalování tzv. Islámského zákona, neboť nejen ve své době se jednalo o výjimečnou právní úpravu. Text oddílu je podle mne oproti předchozím částem více kompaktnější. Autor do závěru kapitoly zařadil zajímavé shrnutí výsledků průzkumu Petera Ulrama a Svily Tributsch z roku 2012, který proběhl mezi tureckými a bosenskými muslimy žijícími v Rakousku. Očekával bych ale jisté propojení a následnou komparaci těchto dat s informacemi, které získal autor disertace při svém výzkumu.

Následující oddíl *Mezináboženské vztahy protestantských církví A.B. a H.B.² a katolické církve k islámu v Rakousku* (s. 92–149) považuji obsahově za velice zdařilý a právě v této klíčové části disertační práce se výrazně projevil autorův přínos. Mimo jiné zde český čtenář získává ucelené informace o současném stavu bádání a to díky rozhovorům s autory klíčové publikace *Muslime in Österreich* (Tyrolia Verlag 2012) Susanne Heine, Rüdigerem Lohlkerem a Richardem Potzem. Kapitola je podle mého názoru také daleko lépe zvládnuta po jazykové a slohové stránce. Osobně by mne zajímalo, zda autor disertační práce dělal fotodokumentaci navštívených mešit (viz popis na s. 148–149).

Poslední pátá kapitola nese název *Závěry zhodnocení důležitých bodů disertační práce a možná aplikace na dnešní dobu* (s. 150–165). Oceňuji, že pododdíl 5.1 je napsán stručně a výstižně. V tomto duchu bych právě volil zpracování první kapitoly. Místy se jen jinými slovy opakují informace z předchozích oddílů (5.2 i 5.3), takže v této části shrnutí se ztrácí autorovy komentáře, hlubší závěry a případná zobecnění. Čtenář je však následně nachází přehledně strukturované v důležitém pododdílu 5.6 *Možnosti uplatnění rakouského přístupu k integraci jako vzoru*. Nepovažuji za zcela vhodné zařadit do závěru novou statistiku (výzkum *Měřit integraci a zjistit rozdíly* na s. 175), ta se měla podle mého názoru objevit jako komparativní materiál k dalším datům ve čtvrté kapitole.

Obecně lze konstatovat, že **text** disertace se více méně podařilo smysluplně **utřídit**. Názvy podkapitol 2.5 *Kontakty a pohledy Evropy na Osmanskou říši* a 2.6 *Muslimové v Evropě po II. světové válce* na první pohled působí jako z jiného oddílu. Podobně opakování názvu u podkapitol 1.4 *Vydání Islamgesetz 1912* a 3.1 *Vydání „Islámského zákona“, Islamgesetz³* vede čtenáře z počátku k otázkám o vhodnosti autorem zvolené skladbě textu. Podobně lze mít rozdílné názory na výstižnost názvu poslední kapitoly. S rozvržením textu disertační práce a jeho obsahovou stránkou souvisí jeden poměrně rušivý prvek. Autor se občas nevyvaroval podle mého názoru zbytečného opakování některých informací v jednotlivých kapitolách (např. cesta at-Tahtáwího do Francie na s. 30 a znovu na s. 52 apod.).

Jak jsem naznačil již výše, jako zásadní autorův vklad při získávání relevantních **zdrojů** vidím ucelený soubor rozhovorů s představiteli a vedoucími různých náboženských

² Název kapitoly je dlouhý. Přesto, že je ještě před *Obsahem* zařazen *Seznam použitých zkratk*, nepovažuji zařazení zkratky do názvu kapitoly za vhodné.

³ Podobně 3.6 *Mešity, modlitebny, sociální a kulturní centra* a 4.17 *Mešity, kulturní centra a modlitebny*.

skupin ve čtvrté kapitole. Co se týče využití **sekundární literatury** v disertační práci, lze zajisté konstatovat, že se autorovi podařilo získat většinu důležitých zdrojů od klíčových představitelů rakouské islamologie. Na druhou stranu namísto použití popularizační publikace Hanse Christiana Hufa bych čekával případný odkaz na relevantnější českou/zahraniční publikaci (viz poznámky pod čarou č. 4, 5 a 16).⁴ Příležitost k osobním kontaktům s celou řadou rakouských odborníků na islám díky autorovým studijním pobytům je jistě důležitým vkladem pro přípravnou fázi projektu psaní disertační práce (viz kapitolu číslo čtyři). Souhlasím, že počet dostupných knižních titulů věnujících se islámu v Rakousku je doposud poměrně nízký. I z tohoto důvodu bych očekával výraznější kritickou reflexi **časopiseckých studií** k tématu islámu v Rakousku a s tím také související využití dalších informačních zdrojů shromážděných v některých z vědeckých databází používaných v humanitních a společenských vědách. Osobně bych si představoval daleko **vyšší počet bibliografických odkazů**⁵ na autorem parafrázovanou odbornou literaturu a rozšiřující zdroje k dílčím tématům, na které s ohledem na délku disertační práce a kompaktnost textu nebyl dostatečný prostor. Čtenář by tak získal nasměrování i k dalším oblastem probíhajícího výzkumu, autor disertační práce by ještě lépe prokázal obeznamenost se zdroji a sekundární literaturou, dosavadním stavem bádání či silnými stránkami a slabinami své práce apod. Nejvíce mi odkazy chybí na místech, kde autor např. pracuje s různými statistickými údaji, jako byly odhadované počty muslimů apod. (s. 66–67, 70, 84⁶ a na dalších místech ve třetí či čtvrté kapitole).

Samostatnou otázkou je dostatečnost reflexe sebe prezentace muslimských komunit a ostatních aktérů v kyberprostoru. Autor tohoto posudku si dobře uvědomuje, že před sebou nemá práci z oblasti například mediálních studií, ale s ohledem na rozvoj komunikačních technologií v posledních letech je to jistě důležité dílčí téma pro výzkum křesťanských reakcí na přítomnost muslimů v současném Rakousku. V návaznosti na to však nelze opomenout autorem disertační práce použitou **formu záznamů internetových odkazů** v rámci seznamu použitých zdrojů (s. 180) či dokonce přímo v textu (např. s. 77, 81, 85, 106, 112, 123), kterou podle mého názoru nelze považovat za dostatečnou. Chybí některé důležité informace například o období, ve kterém se se zmiňovanými zdroji pracovalo apod.

Co se týče **formální stránky práce**, autorovi se nepodařilo zamezit tomu, aby na koncích řádků nezůstaly jednoslabičné předložky a spojky⁷. V práci se pak setkáváme

⁴ Podobně je to u knihy *Kronika lidstva* od Bodo Harenberga (viz s. 33).

⁵ V poznámkách pod čarou je 78 odkazů, což považuji za nedostatečné. Příkladem, kde jasně chybí zdroj, může být tvrzení „*Turecké vojsko mělo [v bitvě u Moháče - doplnil MK] údajně až dvě stě [sic] tisíc mužů*“ (viz na s. 20). Čtenář se domýšlí, zda nedošlo k záměně s odhady síly osmanského vojska při druhém obléhání Vídně roku 1683. Např. ztráty osmanského vojska v bitvě Zenty z roku 1697 jsou již odhadnuty správně. Podobně věta ze s. 25 „*Podle záznamů ve druhé polovině 16. století dost křesťanů v Bosně konvertovalo k islámu.*“ nebo odkaz na dílo F.M. Pelcla na s. 36 vyžadují bibliografickou citaci zdroje.

⁶ Díky volnějšímu přístupu k bibliografickým záznamům došlo k tomu, že je sice přímo v textu disertační práce zmíněna kniha *Migrace a kulturní konflikty* a její editor Harald Ch. Scheu, ale čtenář se již nedozví, že je parafrázován příspěvek rakouského specialisty na islámskou pedagogiku prof. Ednana Aslana.

⁷ Z tohoto pravidla má výjimku spojka „a“. Za bibliografickými záznamy je potřeba psát tečku.

s různými příklady⁸, které zřejmě dokládají míru osvojení autorovy práce s textovým procesorem Word nebo určitého nedotažení závěrečných úprav textu. **Jazyková a slohová stránka práce** se určitými rezervami v první polovině snaží dostat požadavkům kladeným na tento druh textu⁹. Jako čtenář bych ocenil alespoň krátkou poznámku týkající se použitého způsobu **transkripce arabských a tureckých pojmů** či jmen do češtiny. U obecně známých jmen bych doporučil k zvážení jednotnou volbu počestělých tvarů (místo „Salím I. Yavuz Hrozný“ by pak bylo „Selim I. Hrozný“ na s. 36 apod.).

Dále uvádím několik možných **témat k obhajobě**:

- Která klíčová témata se v poslední době objevují v rakouských médiích během diskuzí o otázce tzv. nového islámského zákona? Jsou to pouze polemiky samotných muslimů a rakouských kritiků islámu, nebo se objevuje i rovina konstruktivní debaty, do které se zapojují i jiné skupiny tvořící rakouskou společnost? (viz s. 95–98, 140–142)
- V prohlášeních českých kritiků islámu se v poslední době objevuje motiv zamezení radikalizace některých muslimů během pobytu ve vězeních. Někdy se tato indoktrinace děje díky působení spoluvězňů, jindy se za iniciátory považují někteří imámové. Objevil se tento motiv také během Vašich rozhovorů s rakouskými odborníky? Ve své práci zmiňujete problematiku kriminálních činů spojovaných s domácím násilím a klasickou hospodářskou kriminalitu (s. 97).
- Jakou roli má zařazení náboženského společenství Bahá'í do Vaší disertační práce? (viz s. 139n) Z religionistického pohledu bych to považoval za rozšiřující komparativní materiál, který by byl paralelní k základní lince zabývající se islámem. Pak by to to však byla pouze marginální záležitost.
- Na s. 68 píšete „K tomu, aby mohlo docházet k vyučování islámu na školách, umožnila Vídeňská univerzita získání magisterského titulu v předmětu islámská náboženská pedagogika. To byl důležitý krok pro budoucí učitele islámu, kteří mohli získat vzdělání v rakouských školách.“ Seznámil jste se při psaní disertační práce s publikační činností profesora islámské pedagogiky na Vídeňské univerzitě Ednana Aslana?

4

Přes veškeré výše zmíněné kritické komentáře oponenta předloženou práci **doporučuji k obhajobě**.

Mgr. Martin Klapetek, Ph.D. (Kfi TF JU)

⁸ Chybějící uvozovky na konci vět, náhlé protučnění textu, nevhodné použití velkých písmen, překlepy, problémy s interpunkcí apod.

⁹ V první kapitole narušují plynulost textu krátké věty, opakuje se používání výrazů bez volby synonym apod.